

Kazinczy Ferenc mintegy fél évszázadon át volt a hazai szellemi-kulturális élet egyik meghatározó szereplője. Munkássága számos területet fog át, így kiválóan alkalmas a kultúra sokrétűségének bemutatására. Közügyé tette az irodalmat Magyarországon, jelentős részt vállalt a magyar nyelvű színháztudomány megteremtésében és az oktatásszervezésre is nagy hatást gyakorolt. A kötetben szerepet kap a nyelvi egységesség és modernizáció, a nyelv- és

stílusújítás, a könyv- és műgyűjtés, a kultúra és életmód, a nyilvánosságteremtés, az oktatásügy, a politikum, nemzet és identitás, a műfordítás, a korabeli életmód, a képzőművészet szerepe a nyelvújítás korszakában, valamint az oktatásügy és a nemzeti identitás kérdéskörei. A kötet, melynek megjelenését a Balassi Intézet és az MTA Támogatott Kutatóhelyek Irodája is segítette, névmutatóval és képjegyzékkel zárul.

Fütyü-Földi Klára

Ablonczy Anna: Miért éppen Polcz Elaine? – négy szemközti beszélgetések Polcz Elaine-ről.

Kalligram, Pozsony, 2009. 222 lap

A kötet címében megfogalmazott kérdést – *Miért éppen Polcz Elaine?* – kiegészíteném azzal, hogy miért éppen Polcz Elaine-t nevezi Mészáros Sándor, a Kalligram főszerkesztője a 80-as, 90-es évek és az ezredforduló emblematikus figurájának? Miért mondhatjuk valamire azt, hogy Elaine-es és mit jelent ez a fogalom? Miért vált a neve széles körben ismertté? Miért szerepelhetett egy óriásplakáton a halála után a következő üzenet: „Isten Önnel, Polcz Elaine.”? Miért jelenik meg napjainkban több visszaemlékezés is róla? Minek köszönhető népszerűsége? A válaszokat Ablonczy Anna keresi, aki az interjúkötet elején deklarálja célját: végigkövetni Polcz Elaine életének szakaszait, megismerkedni azokkal az emberekkel, akik az egyes szakaszokon fontos szerepet tölthettek be életében, megvizsgálni hogyan hatottak egymásra és mi az, amit tovább visznek Polcz gondolkodásából, világlátásából. A beszélgetésekből kirajzolódó arcképeket mozaikokként egymás mellé illesztve

talán választ kaphatunk a címben rejlő kérdésekre.

Természetesen felmerülhet bennünk a kétely, hogy mi újat mondhat még nekünk ez a kötet, hiszen maga Polcz Elaine halála előtt már készített egy életmémóriumot, amelyben Singer Magdolna segítségével végig vette egész életútját. Az életinterjú *Partitúra – Utolsó beszélgetés Polcz Elaine-nel* címen 2007-ben meg is jelent a Jaffa Kiadónál. Ezen kívül szintén 2007-ben jelent meg *Elaine – Írások Polcz Elaine-ről* címmel a Jelenkor Kiadónál egy kötet, amelyben a társadalom teszi mérlegre az életét és köszönti őt születésnapja alkalmából. A könyv húsz vallomást tartalmaz, amelyekben Polcz a legkülönbözőbb nézőpontokból van ábrázolva, illetve az emlékezések mellett vele folytatott beszélgetéseket is közölnek. Az előbbi művekkel ellentétben azonban ez az interjúkötet Polcz Elaine halála után készült, így éppen az ő hangja hiányzik a beszélgetésekből. Személyisége, tevékenysége

áttételesen, az interjúalanyon keresztül bontakozik ki előttünk. Ennek következtében az emlékezések középpontjában két ember áll: Polcz Elaine és az interjúalany. A kötet tehát nemcsak azt mutatja be, hogy a kortársak milyenek látták, hanem azt is, hogyan él tovább munkásságukban Polcz szemlélete.

A téma felvázolása után Ablonczy némiképp önkényesen választja ki interjúalanyait. Döntését azzal magyarázza, hogy olyan embereket választott ki, akiket maga Polcz is emleget a naplóiban. Kérdéses azonban, hogy a kissé szubjektív szelekciós elv hatására nem sérült-e a kötet reprezentatív jellege. Polcz pszichológiai munkásságához kapcsolódóan jóval több ember szólal meg, mint tanatólogusi, írói vagy a Mészöly-hagyaték kezeléséhez kapcsolódó tevékenységei kapcsán. Ez az aránytalanság talán annak köszönhető, hogy szakmai tevékenysége mindaddig kevésbé került be a köztudatba, így a szerző igyekezett erről az oldalról is bepillantást nyújtani Polcz sokrétű munkásságába. Ezáltal azonban kisebb teret kapott élettevékenységének több területe, amelyek legalább ennyire jelentősek voltak.

A kötet szerkesztésmódja igyekszik kronologikus rendet követni. Az interjúk elején mindig egy Polcz Elaine-től származó naplóbejegyzés áll, amelyben az interjúalanyhoz kapcsolódó személyes emlékek szerepelnek. Ezeket a bejegyzéseket Ablonczy több naplóból válogatta össze és a közlési sorrendnél igyekezett egyfajta folyamatosságra törekedni, bemutatni, hogyan változott meg Polcz tevékenysége, miért fordult új kihívások felé. Természetesen a beszámolóiban vannak átfedések, egy-egy jelentősebb eredményt az adott területen dolgozók közül többen is említenek, de mindenki a saját tevékenységének megfelelően mást emel ki Polcz munkásságából. Így az

egy-egy interjú összekapcsolódnak, párbeszédbe lépnek egymással, kiegészítik egymást. A viszonylag laza szerkesztési mód többféle olvasatot is megenged, nem feltétlenül kell a lineárisat választanunk.

A szelekció alapjául szolgáló napló-részletek után egy idézet áll a bejegyzésekben szereplő személlyel folytatott interjúból, amely mottóként megelőlegezi az interjúalany Polcz Elaine-ről alkotott képét, majd maguk a beszélgetések következnek. Ablonczy először azokat szóltatja meg, akik Polcz Elaine-t elsősorban mint pszichológust ismerték. A megszólalók mindegyike kitér arra, hogy Polcz-nak milyen szemléletformáló hatása volt a gyermekek kezelésében. Felismerte, hogy a patriarchális orvosi légkörben a gyerekek a gyógyítás tárgyává váltak, pszichológiai ellátásuk azonban teljesen hiányzik. A pszichológusokkal és orvosokkal folytatott beszélgetésekből kiderül, hogy mennyire fontosnak tartotta, a játék jelentőségének felismertetését. Előadásokat, tanfolyamokat tartott, ahol a játék fontosságát hangsúlyozta a pszichológiai ellátáson belül.

Polcz tevékenységének másik fontos területe volt a halállal és a haldoklókkal való foglalkozás. Kollégái szerint nagyon fontosnak tartotta, hogy az orvostudomány ne kezelje tabuként a halált. Egyéni és csoportos foglalkozásokat szervezett a betegek és hozzátartozóik számára, ahol nyíltan beszélhettek a témáról, illetve tanította az orvosoknak a rossz hír közlésének módját. Tabut szegett azzal, hogy beszélni mert erről a témáról és megpróbálta elfogadhatóvá tenni a halált. Muszbek Katalin arról vall, hogy Polcz hatására kezdett a haldoklókkal foglalkozni. A szép halál, a hátralévő idő emberibbé tétele közös céljuk volt, ezért hozták létre a Magyar Hospice Alapítványt 1991-ben. A hospice első főállású orvosa Pilling János lett. Úgy véli, hogy

aki gyászolókkal, haldoklókkal foglalkozik, annak mindenképpen meghatározó élménye Polcz Alaine. Közös munkájuk volt a Kharón folyóirat szerkesztése, amely a gyással és a gyászolók segítségével foglalkozott.

Pszichológiai, tanatológiai munkássága mellett Polcz Alain az irodalomban is új kapukat nyitott. Fogarassy Miklós irodalmár és Mészáros Sándor a Kalligram Kiadó főszerkesztője elsősorban íróként emlékeznek rá. Írói szerepét vizsgálva azonban kihagyhatatlan férjéhez, Mészöly Miklóshoz fűződő kapcsolatának elemzése. Mindketten kiemelik, hogy Polcz tradicionálisan fogta fel a feleség szerepet, ugyanakkor az odafigyelés és a törődés meglátásuk szerint kölcsönös volt. Mindketten egyet értenek abban is, hogy Mészöly szuverén íróként kezelte Polcz-ot, nem nyomta el őt. Polcz férje halála után fontosnak tartotta a Mészöly-kultusz ápolását, hagyatékának kezelését. Ebben elsősorban Gaál Zsuzsanna és Pócs Margit segítettek neki, akik sokat tettek a Mészöly-kultusz kiépüléséért és ápolásáért Szekszárdon és Budapesten.

Polcz Alaine írói tevékenységének fontosságát támasztja alá az a tény is, hogy *Asszony a fronton* című művét több nyelvre is lefordították. Németül mindaddig nem jelent meg, de a németországi hungarológus és műfordító, Silvia

Petzoldt ezt a hiányt igyekeznek pótolni. Tervezi, hogy az *Asszony a fronton* után a *Karácsonyi történetet*, valamint Polcz naplóit és egyes szakmai könyveit is lefordítja németre.

A kötetet végén Ablonczy Anna az önmagával szembenező, életmérleget készítő Polcz Alaine-re emlékszik, aki példát adott arra, hogyan lehet és kell a halálra készülni. Az interjúkból kibomlanak előttünk Polcz különböző arcai, feltáruul előttünk sokszínű tevékenysége és képet kapunk munkásságának utóéletéről is. Azonban mindegyik kép hiányos, hiszen a kötet laudáció jellegéből fakadóan a visszaemlékezésekből hiányzik a kritikai jelleg. Mindemellert nagy értéke a könyvnek, hogy Polcz egész pályáját tárgyalja, amivel elősegíti munkásságának átfogó megítélését. Rávilágít arra, hogy pszichológusként, tanatológusként, íróként, és a Mészöly-hagyatékot kezelő feleségként is kiemelkedő eredményeket ért el. Közismertségét sokrétű tevékenysége mellett talán annak is köszönheti, hogy minden területen úttörő szerepet töltött be, változtatni mert a berögzült szokásokon. Szemléletmódosító, társadalmi tudat formáló tevékenységének állított emléket Ablonczy Anna ebben az interjúkötetben, és a kortársak segítségével hozzájárult Polcz Alaine szellemi hagyatékának megőrzéséhez, ápolásához és továbbviteléhez.

Pócsik Anett

Szabó László Tamás:

A tanár visszanez. Neveléstudomány – Iskola – Pedagógia

Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2009. 188 lap

Korunk lehangsúlyosabb jellemzője a *változás*. Az információs forradalom átírta szokásainkat, életformánkat, em-

beri kapcsolatainkat, a világunkról, a kultúráról, a műveltségről alkotott képet. E nagyhatású társadalmi átalakulás egyik